

TÁRSADALMI CSAPDÁK EGY KOLLÉGIUMBAN

Az ember - A risztotelész kifejezésével élve - társadalmi állat, ami azt jelenti, hogy csak az őt körülvevő szűkebb vagy tágabb közösségekben tud élni. A kapcsolatrendszer jól és rosszul is működhet, de a mégoly nyugodt felszín alatt is meghúzódhatnak funkcionális zavarok. Ezek feltárásával gyógyíthatók a társadalom betegségei, ezek azok a "csapdák", amelyekkel leginkább elfogható, tetten érhető a zoon politikon.

A kollégium egy mikroközösség, ahol természetesen jóval kisebb a belső tagoltság, mint a társadalom egészében, amely azonban mégis modellül szolgálhat a társadalom totalitásának vizsgálatához. Ennek a látszólag önkényes azonosításnak az ad alapot, hogy a magatartásminták, amelyek a társadalom betegségeit diagnosztizálják, mindkét szinten jelen vannak, és egymással párhuzamba hozhatók.

Az első, némiképp talán sarkított példa, annak az ominózus lengőajtónak az esete, amely normális körülmények között ki van támasztva, így léte a legtöbb embernek fel sem tűnik. Ha azonban véletlenül elszabadul, és mégis a rendeltetésének megfelelően kell használni, kiderül, hogy a lengőajtó csak fölösleges akadály. Ennek ellenére senki nem veszi magának azt az apró fáradságot, hogy az ajtót ismét rögzítse, megkímélve ezzel a többiek egy kellemetlenségtől. Nem arról van szó,

hogy nincs egyetlen önzetlen ember sem a kollégiumban, hanem hogy nincs visszacsatolás, hogy belül mindenki érzi: hiába segíték én most, egy másik esetben ti úgysem segítetek nekem. Hiányzik tehát a közösségek egyik legfontosabb kohéziós ereje, a kölcsönösség, a viszontsegítség.

A felelősség hiányának egyébként sokkal triviálisabb, néha felháborító példái is vannak. Miért hasonlít néha disznóólhoz a konyha, miért van tele szeméttel a folyosó, miért ég a mosdóban állandóan a villany? Miért találjuk annyi jelét az intoleranciának, amikor késő éjjel némelyek az ajtót csapkodják vagy ordibálnak? Túl azon, hogy ezek az emberek nem tartják otthonuknak a kollégiumot, ismét a közösség hiányához érkezünk el. Az egyes szoba-sejtek kusza hálója még nem alkot működőképes szövetet. A felülről szervezett társadalom jellegzetes tünete ez: mindenki ott motoszkál az a gondolat, hogy ami közös, az nem az övé, s hogy ezért nem felelős. A közös birtokolás így vezet közös rongáláshoz.

Felgyorsult tempójú világunkban egyre fontosabb tényezővé válik az információáramlás, a nyilvánosság. A modell e szempontból eszményi, hisz köztudott dolog, hogy egy kollégiumban nincs, nem lehet titok. Mégis, egy átlátszó lódításról olyan rémhír kerekedett, amely villámgyorsan bejárta az egész szintet, nőtt, terebélyesedett, "s minél több emberhez jutott el, annál kisebb volt az esély arra, hogy valaki rájöjjön: egy szó sem igaz az egészből. Úgy tűnik, rémhír nemcsak vészhelyzet

és információhiány, hanem bőség esetén is létrejöhet, amennyiben nincsenek meg a megfelelő csatornák, fórumok, hogy a hír a befogadóhoz jusson.

Ha a kollégium -állam "nemzetiségi politikáját" vizsgáljuk, minden rendben lévőnek, ideálisnak tűnik. A külföldi diákok - mert hiszen őket lehet párhuzamba állítani egy ország nemzetiségeivel - jól beilleszkednek a kollégiumi életbe, s a többség is befogadja őket, de sokkal szigorúbb velük szemben. Elég egyetlenegy közösen elkövetett "kihágás" a kisebbek részéről és a többiek máris összevonják a szemöldöküket:

"Hát igen, ilyenek ezek a ..."

A felsorolt példák azt kívánják bebizonyítani, hogy egy eszményinek tűnő közösség is működhet diszfunkcionálisan. Mert a kollégium látszólag tényleg magán viseli az ideális társadalom jegyeit: teljes mellérendeltség van, a fölülről jövő irányítás szerepe jelentéktelen, az információáramlás szabad, s a közösségek lakói a lehetőségek kínálta szükségletek szerint élhetnek.

Akkor miért nem működik mégis jól ez a modell? Ennek részben külső okai vannak, de sokkal fontosabb az, hogy a szervesetlen fejlődés, a "semmitől teremtés" súlyos működési zavarokat okoz. Ezek a lappangó betegségek, társadalmi csapdák csak az öntörvényű belső fejlődéssel küszöbölődnek ki, mely dinamikus egyensúlyt jelent a felülről és az alulról való szerveződés között.

Így válhat közösség az egyik irányból sem szervezett kollégiumból, és így fejlődhet békésen az állam felesleges béklyóitól megszabadított Magyarország.

LANTOS ÁRPÁD

